

ХОЛОДНИЙ ЯР І
АВСТРАЛІЙСЬКИЙ МЕЛЬБУРН
СТАЛИ БЛИЖЧИМИ

3

ЧИ СТАНЕ «ДЕНЬ
КОЗАЧКИ» НОВОЮ
ТРАДИЦІЄЮ?

4

ХОЛОДНОЯРСЬКИЙ
СОТНИК
ТЕМНИЙ

6

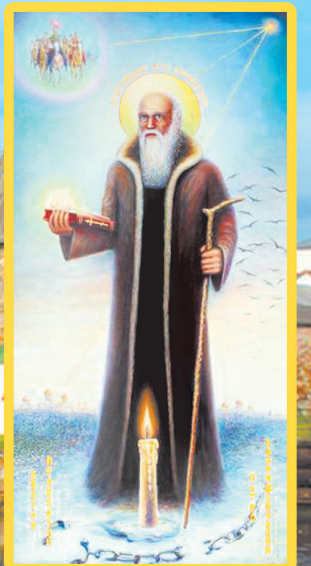
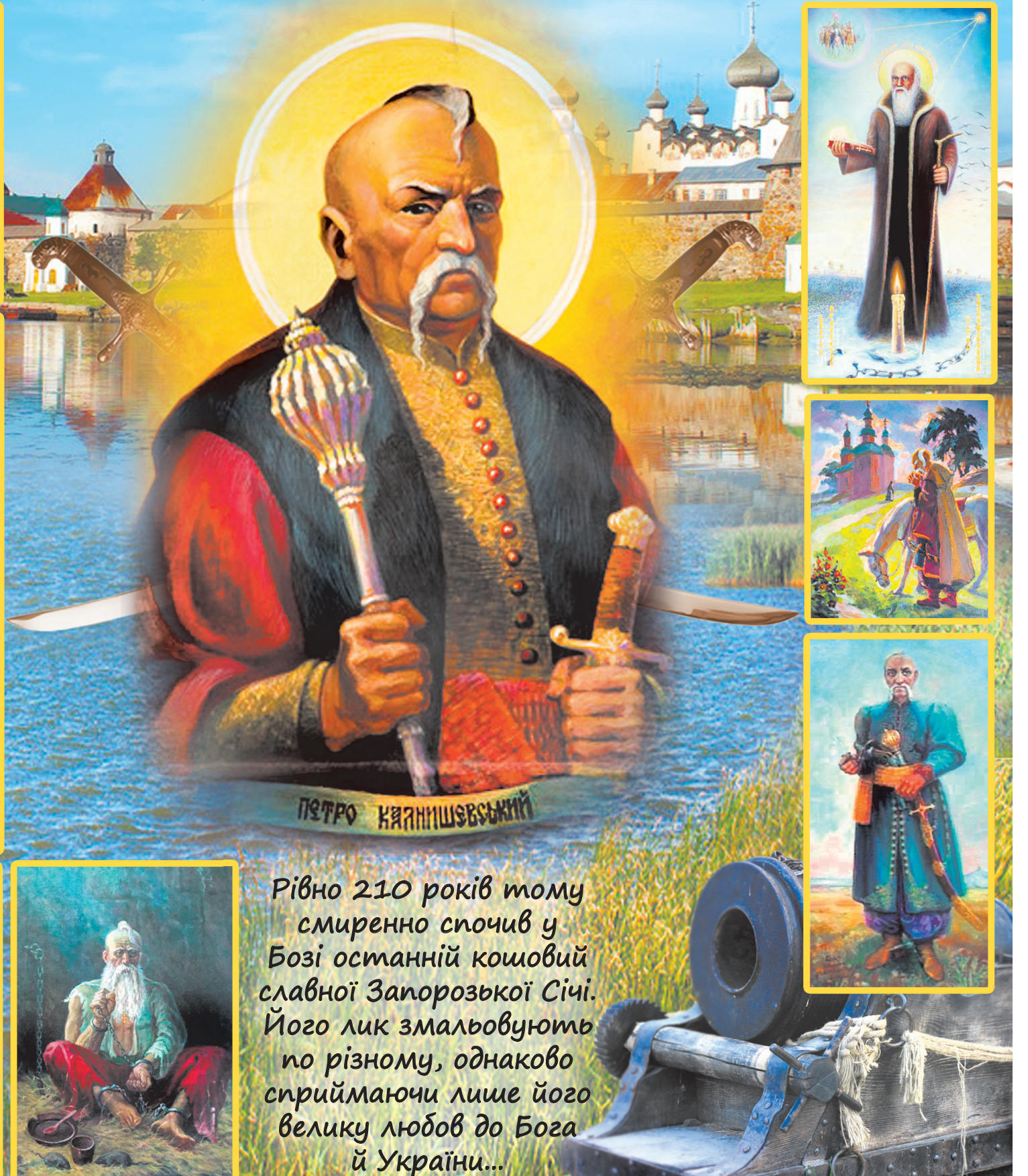

Козацькому роду нема переводу!

Козацький край

№14 (56)
30 жовтня 2013 р.

КАЛНИШЕВСЬКИЙ НА СОЛОВКАХ – ОСТАННІ ДНІ ВОІНА І СВЯТОГО...

Рівно 210 років тому
смирено спочив у
Бозі останній кошевий
славної Запорозької Січі.
Його лик змальовують
по різному, однаково
сприймаючи лише його
велику любов до Бога
й України...

**Олег
ОСТРОВСЬКИЙ**

**Міські
символи:
у Болехові
— УПА, у
Тальному
— гетьмани, у Черкасах —
імперська стрічка...**

У Тальному на Черкащині замість знесеного раніше Леніна на центральній площі міста встановили єдиний в Україні пам'ятник чотирьом гетьманам - **Іванові Мазепі, Петрові Дорошенку, Байді Вишневецькому і Богданові Хмельницькому.**

У ці ж дні на Прикарпатті, у Болехові Івано-Франківської області встановили найбільший (12-метрової висоти) пам'ятник героям ОУН-УПА, виготовлений у Калуші. Хрест УПА з білого каменю віднині теж височить на центральній площі міста.

А от у Черкасах третього дня після Покрови і Дня українського козацтва, біля колишнього готелю «Росава» зруйновано пам'ятник Українському жіноцтву і розпочато руйнацію пам'ятника Вареникові. Призупинивши знесення на декілька днів, дочекалися, поки в ЗМІ ушухне резонансна хвиля — і зірвали з місця вже й козака Мамаю, який сидів біля того Вареника...

Обидва пам'ятники були улюбленим місцем для фотографувань туристів, на відміну від нещодавно встановленого в Черкасах залізного нековирного знака з амбінним написом російською мовою: «Ето знак, возле которого в Черкассах все фотографіруются».

Автор цих рядків побував на місці руйнації пам'ятників, пропонував не ламати їх варварськи, а перевезти коштом «Вільного козацтва Холодного Яру» на територію музейно-етнографічного комплексу «Дикий хутір». Не дослухалися — вивезли шматками на склади... Гірко було бачити реакцію скульптора Івана Фізера, автора обох пам'ятників, у якого навіть не проконсультувалися, як демонтувати скульптури з найменшою для них шкодою! Митець лише похитав головою, коли чиновники пообіцяли, що колись відновлять пам'ятники — бо на місці руйнації пан Іван підняв з асфальту шматки скульптури, які колись були квітами в руках його Українки...

Недалеко від місця, де знесли українські скульптури, черкащанам обіцяють вже до 9 травня наступного року вистелити доріжку довжиною в кількості метрів — чорно-жовтою плиткою «Георгіївської стрічки». На вулицю Кірова (названу на честь відомого ленинградського більшовика) доріжку до пагорба Слави міськвиконком вже пообіцяв виділити півтора мільйони гривень! А тротуари там і донині були далеко не найгірші в Черкасах...

Нагадаю: Георгіївська стрічка започаткована царицею Катериною — тією самою, яка зруйнувала Запорозьку Січ і знищила інститут гетьманства в Україні, підпорядкувавши все «Малоросійській коллегії». Першу нагороду цариця вручила... самій собі, хоча на фронті, як відомо, не бувала. Кавалером ордена був і її знаменитий фаворит, князь Григорій Потьомкін, якого козаки-запорозьці називали Грицьком Нечесою... Цю нагороду давали і за придушення антимосковських виступів поневолених народів — у Польщі, на Кавказі. Справедливості варто, слід відзначити, що георгіївськими кавалерами ставали і справжні герої — скажімо, легендарний українець Петро Кішка, який відзначився у обороні Севастополя під час Кримської війни, став Георгіївським кавалером тричі. Жовтий колір Георгіївської стрічки означав золото імперської корони, а чорний — двоголового російського орла.

Про символіку кольорів воліли не згадувати, коли при Сталіну у 1943 році повертали на радянський орден, тільки називаючи стрічку вже не «Георгіївською», а «Гвардійською». Цікаво, чому від 2005 року, з часу розпаду флешмобу «Гергієвская лента», який розпочався з території путінської Росії, її знову називають по-імперськи «Георгіївською», а не «Гвардійською», як у часи Другої світової, Перемогу в якій прагнуть відзначити?

І ще: вперше до бою проти нацистів українці стали у вересні 1939 року в складі Війська Польського — тоді, коли сталінський СРСР ще мав повномасштабну «дружбу-фройндшафт» з гітлерівським Рейхом. Навіть у 1940 році в Іноземному легіоні Франції проти Гітлера билосся 7 тисяч українців. Чому ж тоді відлік Другої світової Україна мусить вести саме за московським часом — від 22 червня 1941-го, коли Сталін ніяк не міг прийти до тями декілька днів поспіль, не вірячи у напад друга Гітлера, з яким ще недавно разом роздирали Польщу і ділили решту Європи — кому Центр, а кому Прибалтику?!

Напередодні самміту у Вільнюсі, доленосного для України, в Черкасах чомусь значно більше думають не про те, як відзначити 80-річчя сталінського Голодомору, а про стрічку цариці Катерини, реанімовану тим самим Сталініним...

У Холодному Яру — Всеукраїнський співочо- мандрівний табір

Упродовж 4 днів, з 31 жовтня по 3 листопада 2013 року в урочищі Холодний Яр на Черкащині відбудеться Всеукраїнський співочо-мандрівний табір „Холодний Яр-2013”, повідомляє офіційна сторінка ВГМО «Національний Альянс» у «Фейсбуці».

Табір «Холодний Яр» проводиться всеукраїнською молодіжною організацією Національний Альянс вже декілька років поспіль. Захід поряд із фізичним вишколом молодих людей має на меті також збагатити історичні знання учасників про великі дні наших Визвольних змагань.

Цьогоріч мандрівка стартуватиме у Чигирині, колишній столиці гетьманської держави. Там учасники відвідають відреставрований історико-архітектурний комплекс «Резиденція Богдана Хмельницького», яку відкрив Президент України Віктор Ющенко. Також побувають на Замковій горі та в музеї Хмельницького. Після

оглядин «столиці» — мандрівка до с. Суботова, де відбудеться знайомство з Іллінською церквою та місцевим історичним музеєм. Через Чмирівку та Матвівку — до хутора Буда, де росте найстаріший в Україні дуб, який іменується на честь Максима Залізняка.

Далі мандрівка пролягатиме через с.Мельники, звідки у 1768 році розгорілось полум'я народного повстання — Коліїщина. Тоді його очолив саме запорізький козак Залізняк. Біля Мотронинського монастиря - Гайдамацький ставок, де козаки святили ножі (учасники співочо-мандрівного табору мабуть не в курсі, що ставок, спустивши з нього воду, як розкопали ще торік нібито «для очистки»

— так і досі не відновили).

Протягом 1919-1922 років у Холодному Яру існувала так звана Холодноярська республіка, що була організована селянськими повстанськими загонами під проводом отаманів. До республіки входили 25 сіл, що розташовані довкола лісового масиву. Головним отаманом повстанців був Василь Чучупака, який загинув тут у 1920 році в бою з більшовиками. Мандрівний табір «Холодний Яр-2013» пройде і шляхами отамана Чорного Ворона, описаного Василем Шклярем у книзі «Залишенець».

**Підготував
Ігор АРТЕМЕНКО**

Православних і греко-католиків закликають разом вшанувати жертв Голодомору

Українська православна церква Київського патріархату та Українська греко-католицька церква оприлюднили спільне звернення напередодні 80-х роковин Голодомору із закликом упорядкувати пам'ятні місця, могили жертв і прибути до Києва на Всеукраїнський день пам'яті 23 листопада 2013 року.

Святійший Патріарх Київський і всієї Руси-України Філарет та Глава УГКЦ Блаженніший Святослав (Шевчук), солідаризуючись із ініціативою Громадського комітету із вшанування пам'яті жертв Голодомору-геноциду 1932—1933 років в Україні, закликали вірян долучитися до громадської ініціативи — Всенародного дня пам'яті.

Про це поінформували на прес-конференції в УНІАН владика Євстратій (Зоря) — архієпископ Чернігівський і Ніжинський, секретар Священного Синоду УПЦ КП, отець Олекса Петрів — керівник департаменту

зовнішніх зв'язків УГКЦ та Євген Сверстюк — філософ, дисидент, учасник Громадського комітету вшанування пам'яті жертв Голодомору-геноциду 1932—1933 років в Україні.

«Просимо Вас, — пишуть у зверненні представителі церков — проявити власну добру волю і організувати у своїх церковних громадах роботу щодо вшанування пам'яті жертв Голодомору, які переважно знаходяться на території сіл України (поставити дерев'яний хрест з рушником тощо), а також організувати проведення поминальних заходів у церквах до 80-х роковин Голодомору — 23 листопада 2013 року».

Блаженніший Святослав та Святійший Філарет закликають долучитися до організа-

ції Всенародного дня пам'яті у Києві — делегувати представників від церковної громади, аби віддати шану загиблим родичам та землякам, на акцію вшанування пам'яті жертв Голодомору 23 листопада з 14:00 до 17:00 біля Національного музею «Меморіал пам'яті жертв Голодоморів в Україні».

«Ми закликаємо всіх людей доброї волі — незалежно від релігійної, національної, політичної приналежності — розкрити духовний потенціал, даний Богом нашому народу, та утвердити в

суспільстві принципи любові, справедливості, поваги й шани. Єднання суспільства навколо духовних ідеалів, громадська самоорганізація та взаємна підтримка — добрий захист в умовах політичних та економічних криз», — зазначають у спільному зверненні УПЦ КП та УГКЦ.

Учасник Громадського комітету із вшанування пам'яті жертв Голодомору-геноциду 1932—1933 років в Україні відомий філософ та дисидент Євген Сверстюк нагадав, що громадськість ініціювала низку заходів до 80-х роковин Голодомору, зокрема 21—22 листопада у Києві відбудеться Міжнародний форум «Народ мій є, народ мій завжди буде!» з участю відомих українських та світових науковців, громадських діячів, офіційних представників європейських країн та міжнародних організацій, 21 листопада — прем'єра опери «Червона земля. Голод» американського композитора українського походження Вірка Балея.

Громадський комітет також скерував звернення до усіх сільських, селищних та міських рад України з проханням організувати вшанування місць поховань загиблих у роки Голодомору та ініціювати перейменування вулиць, які досі носять імена комуністичних ватажків.

ХОЛОДНИЙ ЯР І МЕЛЬБУРН СТАЛИ БЛИЖЧИМИ

Для спілкування Вільного козацтва двох континентів 15 тисяч кілометрів – не відстань...

Нинішньої осені стартувала співпраця 8-го Куреня ім. П.Калнишевського Вільного козацтва австралійського Мельбурна та Вільного Козацтва Холодного Яру

Першими на зв'язок вийшли наші австралійські Побратими – після того, як знайшли в Інтернеті фільм «Вогонь Волі» про подорож отця Василя Циріля, Олега Островського, Андрія Кравця та Володимира Гамалиці від церкви Петра Калнишевського у Холодному Яру – на Соловки, російський острів серед Білого моря, де спочив останній Кошовий Петро Калнишевський. Після того з'явилася черга дивовижних співпадінь, які інакше, аніж Божим провидінням, не назвеш...

У день Покрови отцю Василю Цирілю, настоятелю холоднорської козацької церкви Петра Багатостраждального (Калнишевського) та будівничому цього храму у Буді на Чигиринщині, отаманові

Івана Сірка Смілянського куреня УВК Анатолій Шулежко та козаки його сотні.

Вже визначено: дарунок, переданий до церкви Петра Багатостраждального (Калнишевського) у Холодному Яру, буде використано для створення унікального іконостасу

Павлом Олійником, який в свій час брав участь у визволенні України в бойових лавах Стрілецької Дивізії «Галичина» та Першої Дивізії Української Національної Армії.

Після цієї доповіді присутніх свята Покрови зачарували СУМівці, які в яскравих

грами був виступ козаків – бандуристів ансамблю ім. Лесі Українки і пісня-молитва до Пресвятої Богородиці у виконанні співочого гурту «Берегиня». Вкінці свята Отаман Микола Кулик висловив слова вдячності всім присутнім і побажав їм многа літа – це було підхоплено всіма гучним співом і закінченням свята спільною піснею «Виростеш ти, сину» і ще кількома піснями, які започаткував Отець Василь Касіян і весь зал його підтримав. Так закінчилось святкування Козацької Покрови в австралійському Мельбурні».

А тепер – про ті дивовижні співпадіння, про які говорилося на початку публікації. Наша співпраця розпочалася з того, що курінь Вільного козацтва ім. Петра Калнишевського у Мельбурні довідався про те, що Вільне козацтво Холодного Яру буде церкву Петра Калнишевського і виступило ініціатором подорожі «Вогонь волі» – слідами зіслання Петра Калнишевського на Соловки. Нагадаємо ще одну деталь: церемонія передачі пожертви на холоднорську церкву і супровідного листа з Австралії відбулася у Тернівці на Смілянщині. А саме у Смілі 20 жовтня 1886 року народився один із засновників Вільного Козацтва, філіали якого нині є по всьому світу, включно з Австралією – отаман Яків Водяний.

1917 року він був делегатом Першого з'їзду вільного Козацтва у Чигирині, а потім – одним із чільних Отаманів Холодного Яру, став автором літературної драми-спогаду «Холодний Яр». В часи гонінь холоднорський отаман Яків Водяний певний час був на еміграції... в Австралії. Цікаво співпало, що саме 20 жовтня,

вчителя українського танцю.

Від 1949 року пані Марина жила на еміграції в Австралії – перші 7 років у Перті, а відтоді – у Мельбурні, де стала співзасновницею Балетної компанії Західної Австралії. Викладала характерний танець в різних балетних школах, у тому числі в Балетній Академії Борованського, Австралійській балетній школі та Вікторианському коледжі мистецтва. Проводила семінари з класичного і характерного танців в університетах США.

У 1989 році стала хореографом українського ансамблю «Байда козаки». За заслуги у розвитку танцювального мистецтва 1984 року австралійський уряд надав Марині Березовській надзвичайно високе звання члена Ордена Австралії (Order of Australia).

Чому так детально пишемо саме про цю мирну жінку, яка ніколи не тримала шаблю у руках, але багато зробила для здобуття Україною волі і для популяризації України у світі? Та тому, що дівоче прізвище пані Марини Березовської – Нарбут. Вона – донька знакового в історії України художника Георгія Нарбута – автора практично усієї державної символіки часів Визвольних змагань початку ХХ століття. Це він малював ескізи герба і державної печатки Української держави, перших українських грошей і поштових марок, навіть ескізи мундирів українського війська... Георгій Нарбут мав двох дітей: доньку Марину й сина Данила. Данило Нарбут, так само, як і батько, став відомим художником, був сотником УПА, прославився серією портретів українських гетьманів і кошових отаманів. А останні роки життя рідний брат славетної представниці української діаспори Мельбурна жив і творив у Черкасах на Дніпрі – місті, де знаходиться редакція «Козацького краю». До речі, у знаменитій серії портретів гетьманів і отаманів роботи Данила Нарбута є і портрет Петра Калнишевського, навколо імені якого останнім часом відбувається так багато знакових подій...

Все у цьому світі буває не випадково, і відстань між Черкашиною і Мельбурном вже не видається такою великою...
Від «Козацького краю»: у подальшому публікації на нашому сайті та в газеті про діяльність «Вільного козацтва» в австралійському Мельбурні стануть регулярними.

Підготував Петро ДОБРО (Черкаси).
Світлина – Тараса і Соні МОРАВСЬКИХ (Мельбурн) та козаків УВК (Тернівка)

Церемонія передачі пожертви на холоднорську церкву Петра Калнишевського

Гості з Холодного Яру, отець Василь Циріль та отаман Олег Островський – з козаками УВК у Тернівці

«Вільного козацтва Холодного Яру» Олегові Островському урочисто передали пожертву на будівництво церкви від Українського Вільного Козацтва австралійського Мельбурна.

У супроводжувальному листі з Австралії, підписаному Курінним Отаманом 8-го куреня ім. П.Калнишевського, сотником УВК Австралії Миколою Куликом, зокрема сказано: «В день Великого Свята Козацької Покрови наш козацький курінь разом з нашими прихильниками зібрав скромний грошовий подарунок: тисячу доларів, призначених для завершення будівництва Церкви на хуторі Буда, які передаємо через делегацію Смілянського куреня Українського Вільного Козацтва... Для вручення Вам грошей ми уповноважили члена цієї делегації – голову Ради Козацьких Отаманів України, Наказного Кошового Отамана Українського Вільного Козацтва України в діаспорі, генерал-хорунжого УВК Анатолія Гриву».

Церемонія передачі відбулася у Тернівці Смілянського району Черкащини. У ній, окрім генерал-хорунжого Гриви, взяли участь наказний отаман Смілянського куреня УВК Віктор Шевчук, наказний отаман Кам'янського рою сотник УВК Юрій Волинець, сотник Тернівської сотні імені

в козацькому стилі, загальна вартість якого складає 50 тис. доларів.

А менш ніж через тиждень, 20 жовтня в Українському Народному Домі Ессендон в австралійському Мельбурні святкували День Козацької Покрови. Зі сцени звучали й слова про Холодний Яр...

Свято розпочалося зі вступного слова Курінного Отамана Миколи Кулика, після чого під звуки Запорозького маршу відбулася церемонія внесення державних прапорів Австралії і України та прапора куреня №8 імені Кошового Отамана Петра Калнишевського.

Деталі того, як проходило святкування, «Козацький край» отримав у новому листі з Австралії, тож процитуємо рядки з нього (мову оригіналу збережено):

«Курінні Капелани Отець Зенон з Української Греко-Католицької Церкви і Отець Василь з Української Автокефальної Православної Церкви відкрили Козацьке Свято Покрови Пресвятої Богородиці Благословенною Молитвою, після чого урочистоті козацького свята були продовжені з допомогою ведучих – Хорунжої 8-го куреня УВК Надії Глущенко і Курінного Отамана Миколи Кулика.

Доповідь про козацтво була виголошена Побратимом

був благословлений смачний і багатий козацький обід.

По закінченні обіду був виступ громадського діяча Федора Габелко про УПА, були виступи юних козачат Софії і Максима з декламаціями віршів про козацтво, а також відбулося вручення Грамот новим членам козацтва і Грамот за працю в козацтві з наданням відповідних козацьких титулів. Церемонія вручення Грамот була проведена Курінним Отаманом Миколою Куликом і Заступником Отамана Ігором Якубовичем.

Після цього ведуча програми прочитала лист з Холодного Яру від Побратима Петра Добра, який повідомив про отримання з Австралії грошей Отцем Василем і Отаманом Олегом Островським для Церкви ім. Калнишевського та публікацію в «Козацькому Краї» Посестри Світлани Кравець – про те, що грошовий дарунок з Австралії буде використано для створення унікального іконостасу в козацькому стилі.

Наступним пунктом про-

українських національних костюмах вихором затанцювали на сцені, що й дух переходило. Це милий для всіх танцювальний колектив «Верховина».

Відбулися також змістовні виступи священників – Отця Зенона і Отця Василя про Покрову, після чого Отцями

Курінний 8-го куреня ім. П.Калнишевського, сотник УВК Австралії Микола Кулик (в центрі) на святкуванні Козацької Покрови у Мельбурні

у день чергової річниці народження отамана Водяного, Вільне Козацтво у австралійському Мельбурні святкувало Покрову...

Вражені цим черговим співпадінням, ми тільки трохи «копнули» історію українців на еміграції в Австралії і серед перших же славних імен українських емігрантів знайшли Марину Березовську – класичного хореографа, великого

”Мамаєва слобода” прагне, щоб День козачки став традицією

Козацька Спадкова Духовна Республіка на «Мамаєвій Слободі» ще у 2010 році започаткувала традицію святкування «Дня української козачки». Визначилися, що свято буде проводитись щорічно в останню суботу жовтня місяця. Цьогоріч свято відзначалося вчетверте і припало на 26 жовтня.

Козацьке селище «Мамаєва Слобода» має тверде переконання, що незабаром це свято стане традиційним для всієї України, від карпатських гір і до синього Дону.

Складно віднайти в давній історії України сторінку яскравішу й романтичнішу від тієї, що вписана славним лицарством Війська Запорозького Низового — нашими прадідами. Мабуть немає благодатнішого матеріалу для роздумів про український самобутній національний характер, аніж

діла значно більшою свободою, ніж будь-де в іншому місті тогочасної Європи. Правда, обов'язкові для неї закони на Русі були ті ж, що й у Литві: як тут, так і там литовський статут вважався кодексом, з яким треба було узгоджувати своє життя; але одна справа закон, а інша — звичай. Тут, у місцевості вздовж сумнозвісного татарського «Чорного шляху», тобто повній небезпек, жінці-козачці дуже часто доводилося ставати на захист родинного вогнища, на оборону домашнього скарбу... Ось чому при ближчому вивченні подій XVI — XVIII століття на тодішній Наддніпрянщині, українська жінка-козачка нерідко власноруч бралася до зброї.

Тож закута у міцний духовний «панцир» українська жінка-козачка, мимоволі нагадує тих міфічних амазонок, або ж сарматських жінок-воїнів, місце поселення яких визначалося істориками на теренах Середньої Наддніпрянщини, якраз у козацькому поясі України, землі якого і є колискою всього козацтва, в тому числі й тих козаків, що в силу обставин мешкають зараз на території Російської Федерації.

ності й самобутності — не меншу роль у формуванні українського національного характеру відіграло жіноцтво. Патріархальна Запорозька республіка існувала в нерозривних зв'язках із волостю (Середньою Наддніпрянщиною), де без внутрішнього гніту, неспотворено розвивалася жіноча складова самобутньої національної культури. Найкращі чоловічі риси — честолюбство, сміливість, звитяжність тощо — завжди мали простір для цілкового втілення на Запорозжі, на полях війни із зовнішніми та внутрішніми ворогами, саме тому ніколи не спрямовуючись на «боротьбу за хатню владу». За лицарським кодексом честі потрібно було «змагатися з ворогами на полі раті, а не з жінкою у хаті». За таких обставин українське жіноцтво мало найповнішу свободу самовиявлення як вдома, так і в громадському житті тодішньої України.

Отож, 26 жовтня на «Мамаєвій Слободі» вже вчетверте пройшло феєричне жіноче свято — «День української козачки».

Відбувся квест дівочої краси та вправності «Панночка-козачка 2013». Чепурні дівчата, аби здобути у квесті звання «Панночка-козачка» мали пройти кризу вогонь, воду та сурми слави.

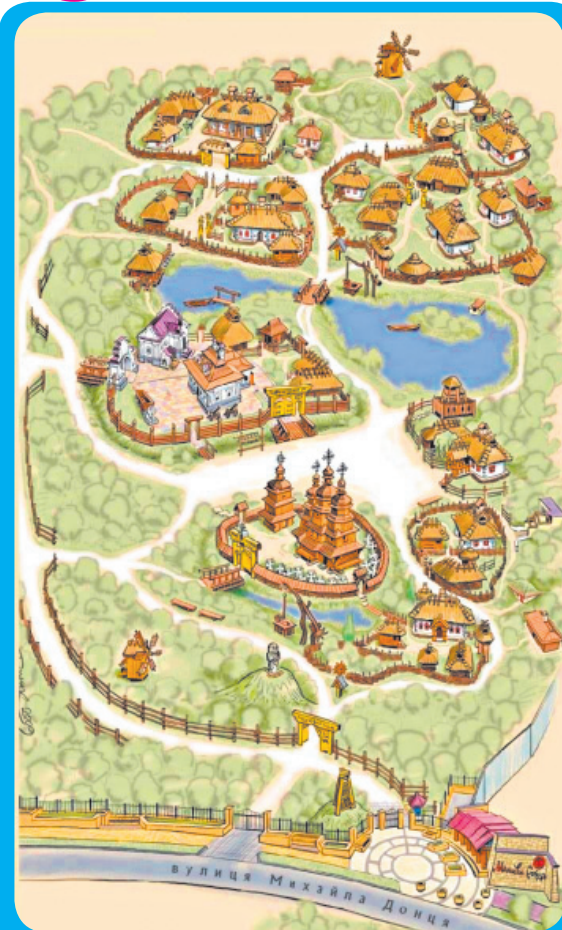
Було визначено, що дівчина-переможець за перше місце отримає цінний подарунок від козаків «Мамаєвої Слободи», а також романтичну передноворічну вечерю на двох при свічках в «Шинку — Коса над чаркою».

Друге місце — сюрприз-подарунок від козаків «Мамаєвої Слободи», а також майстер-клас із верхової їзди від Президента «Об'єднаної Ліги професійних кінних каскадерів України», Наказного отамана Олега Юрчишина.

Третє місце — сюрприз-подарунок від козаків «Мамаєвої Слободи», а також запрошення на двох на Андріївські вечорниці, котрі пройдуть в шинку «Мамаєвої Слободи» 13 грудня 2013 року.

На майдані «Мамаєвої Слободи» виступали фольклорні колективи, а також пройшов ярмарок народних майстрів.

Свою майстерність перед яснолицими

КВЕСТ ДЛЯ КОЗАЧОК ВІДБУВСЯ НА ВУЛИЧКАХ «МАМАЄВОЇ СЛОБОДИ»

історія Запорозької Січі та «Степових орлів». Споконвіку образ українця-лицаря асоціюється саме з козацтвом, дідівськими золотими вольностями та невмирущими характеристиками. Однак є цілком очевидним, що це було б неможливо без самовідданості героїчних українських жінок-козачок! Без наших рідних ненок, сестер та бабусь, а також коханих дружин, котрі у відсутність козака, як відважні горлиці боронили родові гнізда від хижих пазурів різноплеменних чужинців.

А відтак питання риторичне: «То чи було б наше козацтво, чи була б Запорозька Січ, чи була б слава гордих малинових стягів, якби не було наших українських жінок-козачок?».

Ще від часів літописної княгині Ольги, руські, тобто українські жінки, мали незалежність, не втратили її й пізніше, в часи козацької вольниці. Такої свободи й рівноправності не знала ні Московія, ні європейські монархії.

Українська жінка-козачка завжди воло-

З середини XVI ст. давньоруські вольності для жіноцтва лишаються тільки на українських землях: Московщина в той час уже утвердилася як сильна деспотія, і одним із перших актів закріпачення народу стало знищення жіночої свободи, яка регламентувалась актами «домострою», головним із яких є чинник: «жена да убоится мужа своего». В Україні ж жіноча свобода лишалася неторканою ще довгі століття, аж до ліквідації Січі і входження України в Російську імперію. Поряд із Січчю — форпостом національної держав-

дівчатами-козачками та чепурними молодими продемонстрував найкращий у Європі кінний козацький каскадерський підрозділ під орудою Наказного отамана Олега Юрчишина, який є Президентом «Об'єднаної Ліги професійних кінних каскадерів України».

А дівчата тим часом теж їздили верхи, стріляли з луків, шукали за умовами квесту по території «Мамаєвої слободи» історичні будівлі, співали коліскові і змагалися у дефіле-конкурсі, наряджені в національні костюми... Зрештою, журі визнало переможницею 20-річну Дарину Латишеву, студентку історичного факультету Національного університету імені Тараса Шевченка.

— Ми повинні пам'ятати, що коли наші прадіди — запорозькі козаки — воювали з ворогами, родові гнізда оберігали жінки. Ми б хотіли, щоб в кінці жовтня кожного року українці святкували не Хеллоуїн, а День козачки. У що пору наші прадіди поверталися із Запорізької Січі додому, де їх чекали гарні дружини... Зараз немає війни, але ми маємо оберігати нашу культуру! — сказав наостанок глава журі конкурсу Костянтин Олійник.

Підготував Ігор АРТЕМЕНКО

www.cossackland.org.ua

Козацький край

Австралія США Росія
Великобританія Ірландія
Польща Німеччина

На сайті «Козацького краю» маємо читачів вже понад ста зарубіжних країн. Лідерами місяця по кількості «заходів» з-за кордону є США, Росія, Німеччина, Великобританія, Ірландія та Польща

Передплатний індекс «Козацького краю»: **89155**

Вартість передплати:

- * на 1 рік — 126 грн. 50 коп.
- * на 6 місяців — 63 грн. 25 коп.

Українське весілля: витоки

Українське весілля – це пишна народна традиція, пронизана піснями, примовками і приспівками, переплетена барвінком і калиною. Старі люди ще тримають в пам'яті форму українського весілля. Фольклористи збирають той цінний дар поколінь, записують, щоб передати нащадкам скарб, який довгий час залежувався в скрині, а сьогодні говорить про автентичність. Те, що недавно вважали банальним, сьогодні стало ультрамодним. Знаєте, чому? Тому що в національних традиціях – душа народу. Поки живуть традиції – існує народ...

Українське весілля – одна з найбільш символічних урочистостей української культури. Традицій і звичаїв у весільному обряді безліч, тому й весілля в українців тривали цілий тиждень.

В наші дні час пік весільного сезону припадає на літо. Хоча насправді колись ніхто влітку не виходив заміж: не було коли святкувати, адже було багато роботи і в полі, і на городі. Раніше сезон весіль традиційно припадав на осінь, коли роботи на полях завершувались.

В українських весільних обрядах довгий час переважали народні традиції. Деякі з них настільки давні, що і зараз їх важко пояснити.

Власне весілля передували такі дійства, як вивідини й сватання. Щоб не "дістати гарбуза" ("потягти ковша", "облизати макогона"), хтось із найближчої рідні хлопця нібито випадково заходив до батьків дівчини й намагався дізнатися про шанси їхнього претендента на її руку і серце. У ХХ столітті сватання найчастіше відбувалося вже за домовленістю молодих людей.

Сватати дівчину молодий ішов зі сватами: батьком і близькими родичами – шанованими одруже-

чили на снігу слід куниці-красної дівчи (центральні регіони України), або приходили торгувати теличку (Гуцульщина), або напивували собі "прачки та швачки" (Полтавщина). Дівчина, яку обов'язково запрошували до хати, мала при цьому сором'язливо стояти і колупати

нареченої: так можна було дістати собі досить замогню дівчину. Головне – не менше доби приховувати свою здобич. Далі злодій був просто зобов'язаний одружитися на дівчині (якщо вона захоче, звичайно).

Після сватання, наречена з подружками влаштували дів-

й місяцем. Вони були символами міцності майбутнього подружнього життя, добробуту, щастя і злагоди.

Весілля починалося в хаті кожного з молодят. Коли молодий вирушав за молодою, по дорозі його зупиняли (і не один раз!), вимагаючи викуп за наречену: приходилося відкуповуватися символічною сумою або частуванням горілкою. Торги проводились і у дворі молодої – відкуп вимагала ще й сім'я молодої.

Частування короваем сприймалося як громадське схвалення шлюбу. Спочатку частку коро- вая підносили батькам, потім

була ховати голову під очіпок або хусткою.

Після цього відправлялися святкувати в дім нареченого. Молодіят посипали перед від'їздом зерном (тепер додають ще й цукерки – щоб життя було солодким, і дрібні монети). Хтось з рідних молодої, частіше за все сестри, потайки везли нареченій сорочку, очіпок, тарілки, ложки – все, що раптово може знадобитися молодій дружині. Перед двором молодого весільний поїзд переливали водою або переводили через ритуальний вогонь – для очищення.

Саме весілля мало стародавній

піч. На знак згоди вона розрізала принесений хліб зі словами: "Ріжу що хлібину, а ви мене прийміть, як свою дитину" (Харківщина) і подавала старостам рушника на хлібі. Приймаючи дар, старости кланялися і промовляли: "Спасибі й дівчині, що рано вставала, тонко пряла і хороші рушники придбала" (Полтавщина).

Посвататися до хлопця могла і дівчина. Бувало це, коли хлопець її обдурив. Для дівчини ця традиція була порятунком, тому що "дати гарбуза" дівчині вважалося неприпустимим. За народною традицією, шлюб міг

також врятувати засудженого до смерті. Хоча відомі випадки, коли хлопець, побачивши свою рятівницю, жадав якнайшвидшої смерті: "Як вести таку до шлюбу, Краше на шибениці дуба дати!"

Також існував звичай крадіжки

чник (вінки), на якому наряджали весільне деревце ("Хвойки") стрічками, калиною та паперовими квітами. Українське весілля завжди починалося з обряду збирання квітів, плетіння вінків і весільних букетів окремо для нареченого і нареченої.

Неодмінним атрибутом весілля був коровай, який випікали неодмінно легкі на руку жінки, шасливі у своєму шлюбі. Коровай – це високий пшеничний корж, прикрашений вишпеленими з тіста колосками, пташками, квіточками, зірками

молодим, а далі – всім гостям. "Підшову" коровай видавали "запорожцям", тобто тим, хто не був запрошений на весілля, а спостерігав за весільними урочистостями за порогом хати або біля вікон.

Після святкового обіду нареченій розлітали косу. Це по черзі робили члени її сім'ї, хоча в окремих регіонах до справи бралися наречений або дружки. На Гуцульщині косу відрубували сокиркою, на Волині – відрізали ножом. Із цього моменту молодича зобов'язана

княжий характер: молодий зветься князь, а молода – княгиня, їхні друзі – бояри. Коли їде поїзд з молодим – молодою, то всі мусять звертати їм з дороги, хоч би то був і пан, бо це ж їдець князь і княгиня. Розпорядники на весіллі звалися старости й підстарости – це вже терміни литовсько-польського походження.

І з тих давніх часів багато чого змінилось, однак багато традицій, повір'їв і елементів обрядів наших предків є невід'ємними атрибутами і сучасного весілля.

ними чоловіками. Взнявши хліб і палиці, вони приходили до хати дівчини. За старшого старосту, як правило, вибирали гострого на язик і дотепного чоловіка, який умів артистично виголосити традиційну промову про мисливців, які поба-

також врятувати засудженого до смерті. Хоча відомі випадки, коли хлопець, побачивши свою рятівницю, жадав якнайшвидшої смерті: "Як вести таку до шлюбу, Краше на шибениці дуба дати!"

Також існував звичай крадіжки

Українська держава понад усе!
Видавця історичного клубу "Холодний Яр"

НЕЗБОРИМА НАЦІЯ

Передплати газету "Незборима нація"!

Вона може стати неоціненним другом вчителя, школяра, студента, історика, краєзнавця, кожного, хто цікавиться героїчною і трагічною історією нашої Батьківщини.

"Незборима нація" – газета для тих, хто хоче знати історію боротьби за свободу України. Її можна передплатити у будь-якому відділенні пошти: передплатний індекс 33545. Вартість передплати на рік – 17,34 грн. Не забудьте передплатити "Незбориму націю" і для бібліотек та шкіл тих сіл, з яких ви вийшли.

nezboryma@naciya.org.ua

Музейно-етнографічний комплекс **ДИКИЙ ХУТІР**

Вас приємно здивує:

- смачна українська кухня (дичина, наливочки, домашня випічка);
- літній майданчик на 150 осіб;
- зал до 90 осіб;
- високий рівень обслуговування;
- музей історії Холодного Яру VII-XX століття;
- затишні готельні номери;
- українська хата з піччю;
- чудовий краєвид Холодного Яру.

«Дикий Хутір» - Затишшя! Смачно! По-домашньому!
Святкуйте по-Козацьки!

Черкаська обл., Чигиринський р-н, с. Мельникики, хутір Буда Холодного Яру, поряд з 1000-літнім дубом Максима Залізняка
тел./факс +38 (0472) 31-29-74; тел.: +38 (0472) 56-69-11;
+38 (067) 442-79-64; +38 (067) 238-47-57
www.hutirbuda.com

ХОЛОДНОЯРСЬКИЙ СОТНИК СИДІР ТЕМНИЙ

Сидір Темний мав відчайдушну вдачу і неспокійний характер: був некерований, над усе любив свободу, тож і жив на свій розсуд. Та, попри складний характер, ніякої шкоди людям не завдавав. Народився він 1882 року в Грушківці, що вместилося на самій межі Холодного Яру. Село було велике. Хатки його розтягнулися вздовж річки Косарки і по ярах та їхніх відгалуженнях. Темних у Грушківці жило багато. Розрізняли їх за вуличними кличками — Біди, Гончарчі, Задепи, Оселедці, Галайди, Блохи ...

Мати Сидора Ольга Біда була родом із Мельників, що по той бік Холодноярського лісу. Там її рід називали Бідами. Це ймення прижилося і в Грушківці. Привела вона своєму чоловікові Іванові Артемовичу 18 дітей. Зростали діти на кутку Орличина.

Сидір неодноразово нехтував призовами до російського війська. Місцевий урядник і жандарми із Кам'янки не раз полювали за козаком, щоб спіймати і побрити-таки у "москалі". Та Сидір добре знав Холодноярський ліс, що оточував Грушківку з трьох сторін. У ньому і ховався, коли надходив час чергового призову...

1905 року у селі було неспокійно, зокрема застрайкували робітники цукрового заводу. Хтозна, може, і Сидір був причетний до протестів, — хіба з неспокійним, волелюбним характером людина могла відсиджуватися у затінку, надто коли односельчани борються за свої права?

До "германської" війни Сидір безвиїзно був у рідному селі. На батьківській землі розжився, збудував великий дім.

Коли почалася Світова війна, Сидір пішов-таки захищати "царя і отечество". Не личило відсиджуватися по лісах сміливому чоловікові, коли в герці зійшлися мільйони. На здивування односельців і урядника, повернувся додому Сидір повним Георгіївським кавалером, у званні штабс-капітана. "Всі його груди були увішані хрестами і медалями", — розказували люди. Виходить, що доброго чосу дав він "германцям" на фронті.

Очевидно, Сидір був чоловіком шанобливим, бо полюбляв пройтися селом у мундирі — при всіх своїх нагородах. Тепер сільський урядник мусив ставати "во фронт" і віддавати йому честь, ніби якомусь генералові...

1918 року Сидір одружився з місцевою красунею Мотрею Карюкою. Про неї відомо лише те, що мала сестру Варю. На початку 1919-го у Сидора і Мотрі народилася дочка Зіна. Вона, як і мати, відзначалася вродою...

Якийсь час Сидір був у Красній армії (напевно, 1919 року під час запеклої боротьби проти денікінців). Невдовзі покинув її лави і пішов у гайдамаки до Василя Чучупака. Очолив 3-тю пішу сотню Першого куреня Холодного Яру, став членом Холодноярського повстанського. Про сотника Темного кілька разів згадував Юрій Горліс-Горський у своєму романі "Холодний Яр".

Кажуть, що Сидір і у гайдамаках ходив з "Георгіями" на грудях. Навіть переховуючись, знімав їх лише в разі небезпеки бути опізнаним. Так, однієї

ночі 1922 року він прийшов у вітряк. Щоб не привертати уваги людей, вирішив зняти нагороди. Несподівано один із хрестів випав із рук. Як не шукав його Сидір — у пилюці, дерті, смітті, — так і не знайшов. "Був дуже опечалений". Аж 1931 року, коли на місці млина колгосп ім. Мануїльського розорав поле, Микола Федорович Дінець (онук Явдохи, сестри Сидора) в ріллі знайшов хрест і від матері узнав історію цього "Георгія".

17 серпня 1921 року Сидір Темний разом з отаманом Яковом Ма-

чекісти, а може, й сама наклала на себе руки. Загинула Зіна у Знам'янці або у Білій Церкві. Очевидно одне: її закатували за батька, сотника Холодного Яру Сидора Темного. А він у цей час жив на Донщині під чужим ім'ям і прізвиськом. Мав й іншу дружину. Працював у радгоспі, але в "передовики" не вибивався, не хотів потрапити на сторінки газет, боявся, що хтось упізнає. Усі роки не розлучався з "Наганом".

1934 року хату Сидора у Грушківці розібрали і перенесли на територію дитячого притулку, що діяв до початку

Другої світової війни...

маєм-Ширицею піддався на "амністію". Що таке "амністія" по-московськи, Сидір відчув одразу. У Кам'янку його, жорстоко побитого аж до непритомності, везли через всю Грушківку. Дружина Мотря знала, що чекало її чоловіка... Від пережитого вона збожеволіла. Її нібито забрали до психіатричної лікарні. І слід цієї нещасної жінки загубився...

А Сидору поталанило втекти з-під арешту. Та потім знову попався... Його арештовували неодноразово, але кожного разу вдавалося рятуватися. Перебуваючи в полоні, Сидір зазнав жорстоких тортур.

Дочку Зіну, швидше за все, взяв хтось із рідних зі Знам'янки. Принаймні звідти вона у 1930-х роках приїжджала до рідні у Грушківку. А батьківський дім, побудований ще до "германської" війни, похмуро стояв із забитими нахрест вікнами. Напевно, заходила Зіна на подвір'я, де колись бавилася дитиною...

Репресії проти холодноярців не зупинялися ніколи, але найстрашнішими вони були у першій половині 1920-х років і після убивства Сергія Кірова. Під чергову хвилю у 1930-х роках потрапили насамперед ті, хто боровся проти червоних зі зброєю в руках. Дісталася і родичам учасників Визвольної боротьби, навіть дітям. Ув'язнили і юну Зіну, дочку Сидора. Чекисти допитувались, де переховується батько. А що вона могла знати, коли ледь його пам'ятала?

Із тюрми Зіна вже не вийшла: одні люди казали, що закатували на слідстві, інші стверджували, що її повісили

рій смушевій шапці, сірому короткому жупані, чоловічих штанах, чоботах, із карабіном і шаблюкою. Казали, що "її шабля не ржавіла".

Коли під час Другої світової війни на Дон прийшли німці, Сидір повернувся в рідне село. Родичі були вражені: вся його голова була покрита великими гулями. Він сказав, що це сліди катувань у ЧК. Розповів про один із способів "слідства". Поголивши, його прив'язували, а тоді з певним інтервалом капали на голову холодну воду...

Сидір жив у Єлизавети Оксентівни Дінець (Дінець) та у свого племінника Федора Вустимовича Дінця. Часто провідував Платона Темного та його Дусю, Сергія Апілата, рідше — Олександру, дружину брата Гаврила, який загинув під час Голодомору 1933 року.

Зайшовши якось до Сергія Апілата, застав там ще чотирьох хлопців, котрі служили у поліції, — племінника Антона Карповича Темного, Дениса Шкурата, Клима Курноса і Григорія Дяченка. Під час спільного застілля виник конфлікт. Іван Березюк стверджує, що на ідейній основі. Сидір, мовляв, засуджував хлопців, що пішли у поліцію, а ті пообіцяли йому за це помститися. З тих пір він жив у постійній напрузі.

Якось Сидір відпочивав у хаті Єлизавети Дінець. Раптом почув тупіт. А спав він завжди дуже сторожко — "як заєць". Миттєво прокинувшись, рвонув у сні, щоб вискочити надвір. Та було пізно. Поліцаї вибили двері і вистрелили в нього. Куля потрапила у ліве плече, роздробивши кістку...

Поранення було тяжким, хірург Модестов у Косарській лікарні мусив ампутувати Сидорові руку.

У 1942 (чи 1943) році у Грушківку приїжджала друга дружина з Дону, але у них щось не склалося і вона від'їхала на Дон...

Зрозуміло, що Сидір не раз ходив до лісу. І хоча "касу" 3-ї сотні, яку закопали під дубом, не знайшов, але відшукав сховок зі своєю частиною золота. З ним пішов він до Платона. Було це, коли німці відступали, а червоні "визволителі" підходили. Платон злякався і сказав, що через Сидора його посадять. І прогнав, заборонивши ще коли-небудь приходити до його хати. Після цього Сидір і перейшов жити до Тетяни Костівни Апілат, 1903 року народження. Так закінчилася дружба бойових побратимів і родичів — Сидора і Платона. Золото ж переходило з рук до рук, доки його не проїли далекі родичі Платона і Тетяни Костівни.

До 1948 року сотник жив у Грушківці під власним прізвиськом. Влада до нього спочатку не чіплялася, з огляду на те що він став жертвою німецької поліції. Подальша доля Сидора (від 1948-го до середини 1960-х років) невідома. Існує неперевірена версія, що його було ув'язнено нібито через донос другої дружини.

До рідного села він повернувся 1965 чи 1966 року, коли йому вже було за вісімдесят, щоб покласти свої кістки у рідну землю...

**3 книги Романа КОВАЛЯ
«Коли кулі співали»**

Калнишевський на Соловках: останні дні воїна і Святого...

Рівно 210 років тому смиренно спочив у Бозі останній кошовий славної Запорозької Січі

Шлях полоненого московитами Калнишевського від Січі до Соловків чітко простежується за документами. Після арешту 4 червня 1775 р. його під міцним конвоем супроводили до Москви, де він утримувався в конторі Військової колегії, очолюваної Григорієм Потьомкіним, якого запорожці давно прозвали Грицьком Нечесю. 14 травня 1776 р. саме він подав на затвердження Катерині II проект вироку з обвинуваченням у «державних злочинах» Калнишевського і пропозицією ув'язнити його в Соловецькому монастирі. 10 червня імператриця затвердила вирок, і 25 червня кошового отамана у супроводі семи конвоїрів відвезли до Архангельська, куди він прибув 11 липня. Для відправки в'язня на Соловецькі острови найняли корабель купця Вороніхіна. Небезпечна подорож Білим морем затягнулася до 29 липня; судно двічі натрапляло на мілину, зазнало пошкоджень і було відремонтовано нашвидкуруч. Його екіпаж ще довго очікував за 30 верст від гирла Північної Двіни, доки роздратоване штормом море заспокоїться. Нарешті 30 липня 1776 р. архимандрит Соловецького монастиря Досифей відвідував про прийняття цього «государевого преступника».

Ще під час етапування Калнишевського з Москви до Архангельська були вжиті заходи посиленого контролю за ним. Архангельський губернатор Є. Головцин в додаток до визначеного урядом конвою відрядив з губернської роти ще кількох чоловік і наказав їм залишатися далі на Соловках для нагляду за кошовим. Втім, архимандрит Досифей відмовився від такої надмірної обережності. Немає підтвердження легенді про те, що Калнишевського везли з Москви в Архангельськ на 9 підводах, на трьох з яких розмістився конвой із в'язнем, а ще 6 нібито перевозили майно кошового. Аналіз документів Держархіву Архангельської області дозволив історикові Г. Фруменкову з'ясувати, що все особисте майно Калнишевського було конфісковане відразу після арешту: «Калнишевский прибыл в Архангельск без вещей. Никакого [его] имущества не погрузили на судно Воронихина. В монастырь Калнишевский ничего не привез, кроме одежды, которая была на нем. Поэтому в деле Калнишевского нет постоянно встречающейся в арестантских делах «описи шкафа».

Чернецька братія проводила час не лише в спокутанні гріхів мирян, у посту й молитві (як це було за преподобного Зосими, котрий заснував соловецьку обитель у 1436 р.), але й залучилася до системи тюремного нагляду, перетворившись на важливий елемент модернізованої за Петра I пенітенціарної системи, — на духовників ув'язнених. Одним із нових запроваджень петровської доби стала посада інквізитора в монастирі. Підпорядковувались лише Святейшому Синоду, Соловецький ставропігійний першорозрядний чоловічий монастир користувався широкою автономією і мав гарантії невтручання з боку держави. Архимандрит монастиря був повним господарем архіпелагу і розпоряджався воїнською командою в середньому складі 100 чоловік, що забезпечувала охорону в'язнів.

Матеріал, зібраний Д. Яворницьким і Г. Фруменковим дає підстави вважати, що перший тринадцятирічний строк кошовий провів у Головленківській тюрмі, розташованій біля Архангельської башти. Вірогідно, що згадка в документах про каземат під № 15 стосується саме Головленківської тюрми, де в'язнів тримали централізовано, а, відповідно, камери мали нумерацію. Камера, в якій він перебував, була вологою, під час дощу вода потрапляла через дах. Кошовий неодноразово скаржився архимандритові на те, що його одяг від надмірної вологи вже зотлів. Лише у жовтні 1779 р. йому дозволили власним коштом найняти робітників для поладження даху. Після 12 (за Яворницьким) або 16 (за Фруменковим) років у

казематі біля Архангельської башти, Калнишевського близько 1788 року перевели до іншого місця. На думку Д. Яворницького — в келії, що розташовані в Прядильній башті. М. Колчин вказав на перебування П. Калнишевського при Білій башті, поблизу монастирського млина в добудові під назвою Сушило. Є також відомості, люб'язно повідомлені нам співробітниками Соловецького історико-архітектурного музею заповідника, про те, що кошового тримали «при хлібних печах», тобто у добудові зліва від входу до Трапезної палати, що

має назву Келарської палати. В усіх трьох випадках умови перебування в'язня значно покращилися: він нарешті мав сухе й тепле приміщення.

Калнишевського постійно охороняло чотири солдати з офіцером, хоча інших ув'язнених — по двоє. Документи згадують імена московських солдатів, які стерегли українського кошового: Іван Матвеев, Антон Михайлов, Василь Нестюков, Василь Соханов. Тричі на рік, на Пасху, Преображення і Різдво, його виводили з келії для участі в церковних святах і для обіду в трапез-

ському собору за престольного хреста, виготовлено з срібла вагою більше 30 фунтів, а своє звільнення відзначив подарунком оздобленого сріблом з позолотою Євангелія, вага однієї оправки якого перевищувала два пуди, загальна ж вартість становила 2 435 рублів. Звісно, щоби сплатити за виготовлення такої коштовної речі, Калнишевському потрібно було постійно заощаджувати з плати, призначеної на утримання в'язня...

Свободу Калнишевський отримав в результаті «дарованої» новим царем Олександром I амністії у 1801 році. За царським указом від 2 квітня мали звільнити двох соловецьких в'язнів — польського шляхтича Йосипа Єленського, учасника польського революційного руху під проводом Тадеуша Костюшко, і колишнього запорозького кошового отамана Петра Калнишевського. Єленський відразу повернувся на свою батьківщину. Однак Калнишевський відмовився залишити монастир, вказавши в своєму клопотанні на цареве ім'я: «хочу решту днів своїх присвятити в служіння Єдиному Богові у цій блаженній самотності, до якої через 25-річне перебування звик я остаточно, в обителі цій очікувати кінця мого життя, який наближається...» Так, ніби дотримуючись давнього запорозького звичаю, останній кошовий залишився доживати віку в монастирі у якості послушника.

Помер Калнишевський незабаром по звільненню, 1803 року, 31 жовтня за старим, а 13 листопада — за новим стилем. Чернецька братія поховала його на почесному місці — південному подвір'ї Спасо-Преображенського собору, поруч з могилами російського публіциста XVII століття Авраамія Паліцина і соловецького архимандрита Феодорита. А в 1856 році за наказом архимандрита монастиря на могилі Калнишевського встановили плиту, викарбувавши в епітафії короткий обрис життя кошового. Як зображено на фотографії початку XX ст. (зберігається у фондах Соловецького музею), могила Авраамія Паліцина була оздоблена невеличкою альтанкою; на теперішній час поховання А. Паліцина, залишаючись на своєму початковому місці, є орієнтиром для знаходження могили останнього кошового.

20-40-і роки XX ст. були вкрай несприятливими для збереження унікальних пам'яток Соловецького монастиря, так само як і для могили кошового. З установленням радянської влади монастир був закритий, його розвинений господарський комплекс перевлаштували в радгосп. У 1923 р. жадлива пожежа поруйнувала багато архітектурних ансамблів. Потім в стінах Соловецького кремля розмістили ліховісну в'язницю радянських часів — Соловецькі табори особливого призначення, де за традицією, успадкованою царської Росії, утримували здебільшого політичних в'язнів, серед яких найбільше було українців. Під час Другої світової війни тут розмістили Соловецьку школу юнг.

Плиту з могили Калнишевського кілька разів пересували по території монастиря і лише у 1971 році її взято на облік разом з іншими надмогильними плитами, що були на загальному цвинтарі біля Онуфріївської церкви. У серпні 2002 р. дирекція музею-заповідника облаштувала некрополь у дворіку біля Германівської каплиці; тут розмістили могильні плити з поховань окремих соловецьких в'язнів, зокрема й Петра Калнишевського.

Владислав ГРИБОВСЬКИЙ

Влітку 2004 року коштом підприємства «Мотор-Січ»

(Запоріжжя) було виготовлено та розміщено в Сушилі погруддя Петра Калнишевського. Та згодом погруддя кошового перенесли до його могильної плити. Як пояснили учасникам «Вогню волі» - експедиції з Холодного Яру на Соловки у серпні 2012 року, погруддя перемістили, бо якійсь московській туристці з багатою уявою і слабкими нервами нібито привиділося, що кам'яний Калнишевський ворухнувся булавою у темряві каземату...

ній. Поморські рибалки якимось бачили «казацького атамана» під час виходу до трапезної. Ось яким вони зобразили його: «Росту середнього, старий видом, седастые волосы и волос обсекал; видно, что много сидел. Борода не долга, белая... Говорил он не так чисто, как по-русски». Перебуваючи в ув'язненні, Калнишевський залишався одягненим за козацьким звичаєм, в останні роки життя мав на собі китайчати синій сюртук з олов'яними гудзиками у два ряди і червоний кармазин. Завжди розмовляв українською. Поводив він себе смиренно і набожно, чим викликав повагу чернецтва.

У 1794 р. він пожертвував Спасо-Преображен-

Церковний календар

ДИМИТРІВСЬКА
ПОМИНАЛЬНА СУБОТА

Є особливі дні в році, коли вся Церква з благоговінням і любов'ю молитовно згадує всіх "від віку", тобто в усі часи, померлих своїх побратимів у вірі. За Статутом Православної Церкви таке поминання спочилих відбувається в суботні дні. І це не випадково. Ми знаємо, що саме у Велику Суботу, напередодні Свого Воскресіння, Господь Ісус Христос мертвий перебував у гробі.

8 листопада – день святого великомученика Дмитрія Солунського. Субота ж перед цим днем прилучена церквою до так званих батьківських поминальних субот, і отримала назву Дмитрівської.

Маючи віру в безсмертя душ праведників, у воскресіння після смерті, Страшний Суд та останню відплату кожному по ділам їх, церква Христова не залишає своїх померлих без молитви.

Історія встановлення Дмитрівської поминальної суботи така: князь Дмитрій Донський народився 26 жовтня за старим стилем (8 листопада стилю нового). В часи його князювання хан ординський Мамай привів на Русь усю свою орду. Дмитрій Донський прийшов до преподобного Сергія ігумена Радонезького за порадою: "Чи йти на боротьбу проти такого сильного ворога?" Преподобний благословив князя словами: "Повинно тобі, государю, покікуватися про ввірене тобі від Бога христоімените стадо, і з допомогою Його отримаєш перемогу". При цьому дав йому двох монахів: Олександра Пересвіта та Андрія Ослабю.

На Куликовім полі, у 1380 році, великий князь залишився звитязцем. Ця блискуча перемога над татарами стала початком визволення Русі від ординського поневолення. Повернувшись з поля битви, князь прийшов до преподобного Сергія ігумена Радонезького. І тут, звершивши поминання воїнів, що загинули під час бою, запропонував церкві творити поминання убієнних воїнів в суботу, перед днем свого ангела, себто 26 жовтня (8 листопада, новий стиль). З того часу ця субота й стала поминальною. З віком вона втратила своє значення згадування лише воїнів, і стала всезагальною батьківською поминальною суботою, тому в цей день православні християни звершують пам'ять усіх своїх спочилих родичів так само, як і в інші "Батьківські" поминання.

У дні поминання спочилих православні християни передають у храм записки з іменами своїх покійних родичів. При цьому потрібно пам'ятати, що в ці записки можна вносити імена тільки тих померлих, які за життя були охрещені, тобто були членами Церкви. Про нехрещених же можна молитися вдома або над їх могилою на цвинтарі.

Дорогі у Христі брати і сестри закликаю Вас до спільного поминання померлих молитвою.

Упокой, Господи, душі спочилих рабів Твоїх там де немає скорботи, ні смутку, ані зітхання, але вічне життя

**З повагою підготував настоятель
Храму святих Первоверховних
Апостолів Петра і Павла
м. Чигирин протоієрей
Василь Циріль**

ДЕНЬ В ІСТОРІЇ
1-15 листопада

1 листопада 1918 р. «Листопадовий чин» у Львові. Проголошено Західноукраїнську Народну Республіку.

1 листопада 1964 р. помер полковник Андрій МЕЛЬНИК, начальник штабу Дієвої армії УНР, голова ПУН.

3 листопада 1918 р. український гетьман Павло СКОРОПАДСЬКИЙ і отаман Війська Донського Петро КРАСНОВ зустрілися для підписання договору про українсько-донський кордон.

3 листопада 1937 р. у Соловецькому таборі особливого призначення за вироком Трійки розстріляні Лесь КУРБАС, Микола ЗЕРОВ, Микола КУЛІШ та інші. Загалом в один день страчено понад 100 представників української інтелігенції — цвіту нації.

4 листопада 1708 р. гетьман Іван МАЗЕПА (на портреті) відкрито кинув виклик царю Петру I і почав маневр на з'єднання з шведськими військами.

4 листопада 1894 р. народився Оверко КУРАВСЬКИЙ, тарашанський отаман.

4 листопада 1921 р. розпочався Другий зимовий похід армії УНР під проводом генерал-хорунжого Юрія Тютюнника.

6 листопада 1657 р. відбулася Корсунська рада, на якій підтверджено гетьманство Івана ВИГОВСЬКОГО (на портреті) та ратифіковано угоду про українсько-шведський військовий союз.

6 листопада 1811 р. народився Маркіян ШАШКЕВИЧ, член "Руської Трійці".

7 листопада 1788 р. козаки під орудою Антона Головатого завоювали турецьку фортецю Очаків.

7 листопада 1909 р. у Львові створено Український Студентський Союз.

7 листопада 1919 р. більшовики повісили отця Олексія КУЛАБУХОВА, члена Кубанської Ради.

7 листопада 1920 р. за угодою в Ялтушківській російській білі сили де-факто визнали незалежність УНР.

7 листопада 1924 р. загинув подільський отаман ХМАРА (Семен ХАРЧЕНКО-ХАРЧУК).

8 листопада 1517 р. народився Дмитро БАЙДА-ВИШНЕВЕЦЬКИЙ (на портреті), староста Черкаський і Канівський, засновник першої Запорозької Січі на Хортиці.

8 листопада 1878 р. народився Михайло ОМЕЛЯНОВИЧ-ПАВЛЕНКО, начальний вождь УГА, командувач Армії УНР.

8 листопада 1887 р. народився Дмитро ВІТОВСЬКИЙ, головнокомандувач УГА, Військовий міністр ЗУНР.

8 листопада 1888 р. народився Михайло КОВЕНКО, інженер-винахідник, член Центральної Ради, отаман Вільного козацтва м. Києва.

8 листопада 1926 р. помер переяславський отаман ЧОРНИЙ (Гаврило КУРЕДА).

8 листопада 1971 р. помер кубанець Василь ПРОХОДА, начштабу 1-го полку 1-ї Сірої дивізії.

9 листопада 1114 р. помер Нестор ЛІТОПИСЕЦЬ (на портреті).

9 листопада 1794 р. помер Григорій СКОВОРОДА.

9 листопада 1938 р. у Хусті для організації оборони Карпатської України утворили «Карпатську Січ».

9 листопада 1872 р. народився письменник Богдан ЛЕПКИЙ.

10 листопада 1708 р. – Батуринська трагедія. Московські війська розпочали різанину в мазепинській столиці України – Батурині. Від рук московитів загинуло від 11 до 15 тисяч мирних українців, включно з жінками й дітьми.

10 листопада 1768 р. московська цариця Катерина II знищила інститут гетьманства в Україні, передавши всю повноту влади президенту «Малоросійської коллегії».

10 листопада 1878 р. народився Віктор КУЩ, начальник штабу Запорозької групи Армії УНР.

10 листопада 1896 р. народився Іван ЗВАРІЧУК, підполковник Армії УНР.

10 листопада 1924 р. народився кобзар Михайло БАШЛОВКА.

10 листопада 1993 р. в Україні заборонені усі воєнізовані недержавні організації.

11 листопада 1894 р. народився Віктор ЧЕКІРДА, подільський отаман ЧОРНИЙ ВОРОН.

11 листопада 1963 р. померла Олена СТЕПАНІВ-ДАШКЕВИЧ (на фото), чотар УСС, пресовий референт МЗС УНР, лицар Срібної медалі хоробрості та Військового хреста, науковець.

12 листопада 1929 р. народився Зеновій КРАСІВСЬКИЙ - поет, Крайовий провідник ОУН.

13 листопада 1803 р. на Соловках помер останній кошовий Запорозької Січі Петро КАЛНИШЕВСЬКИЙ.

13 листопада 1905 р. народився Ніл ХАСЕВИЧ, художник УПА.

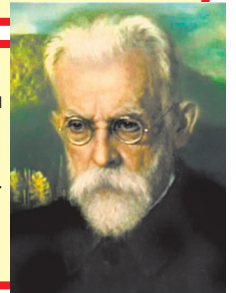
13 листопада 1918 р. на таємному засіданні Української національної спілки створено Директорію УНР.

14 листопада 1918 р. законом, підписаним гетьманом Павлом Скоропадським, створена Українська Академія Наук. Першим президентом обрано академіка Володимира ВЕРНАДСЬКОГО (на портреті).

14 листопада 1925 р. постанала Легія українських націоналістів.

15 листопада 1918 р. розпочалось очолюване Директорією антигетьманське повстання.

15 листопада 1945 р. в Аугсбурзі групою українських вчених, що перебували на еміграції, засновано Українську вільну академію наук. Першим президентом УВАН обрали Дмитра ДОРОШЕНКА.

Свідоцтво про державну реєстрацію
КВ №18773-7573ПР від 18.01.2012 р.

Козацький край

Головний редактор –
Олег ОСТРОВСЬКИЙ
Шеф-редактор – Віктор ВОЛЯ
Редактор випуску – Світлана КРАВЕЦЬ
Голова редакційної ради –
Володимир МУЛЯВА
Засновник – Чигиринська ГО
"Вільне Козацтво Холодного Яру"

ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС ГАЗЕТИ – 89155

Адреса редакції:
вул. Ільїна, 330, к.4, м.Черкаси, 18005, тел.: (0472) 31-29-74
E-mail: Cossack_land@i.ua
Газета віддрукована в ПП Руденко Ю.І.,
м. Черкаси, вул. Вербовацького, 1а. Тираж – 10 000 екз.
Замовлення №